

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 7, Issue 1, March 2019, p. 309-321

Received	Reviewed	Published	Doi Number
05.02.2019	12.03.2019	25.03.2019	10.18298/ijlet.3248

**Pre-Service Teachers' Perceptions of Multiculturalism:
A Scale Development Study**

Nevin AKKAYA¹ & Ömer İNCE² & Cenan İŞÇİ³ & Büşra ÜNER⁴

ABSTRACT

In this study, it is aimed to construct a scale measuring the perceptions of pre-service teacher's view of multiculturalism who studied in different branches of teacher training programs in Faculty of Education. In order to perform a valid and reliable scale development procedure, all steps suggested in the literature were followed carefully. In scale construction studies, performing a series of pilot implementation is crucial in order to develop a scale with high validity and reliability. In this study, pilot implementations were performed and data obtained from these pilot studies were used to improve the scale. The sample of the study is 240 pre-service teachers studying in the first semester of 2018-2019 academic year. Participants were selected and included in the study through purposive sampling with respect to voluntariness. In the pilot implementations, validity and reliability analyses was performed with obtained data. In this context, the items were examined by using exploratory factor analysis (EFA), and then confirmatory factor analysis (CFA). As a result of this study, a multiculturalism scale for pre-service teachers with 4 dimensions and 24 items were constructed. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) statistic is .901 and statistics of Bartlett's Sphericity test are $\chi^2=2635.178$ and $p=.000$ for this scale. Chronbach's alpha reliability coefficient is .840 for the scale. As a result of DFA $\chi^2=421.83$, $sd=243$, $p=0.0000$, $(\chi^2/sd)=1.736$, $RMSEA=.55$, $RMR=.066$, $GFI=.87$, $AGFI=.84$, $NFI=.84$, $NNFI=.91$, $CFI=.92$ for this scale.

Key Words: Pre-service teachers, scale development, multiculturalism.

**Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülüğe Yönelik Algıları:
Ölçek Geliştirme Çalışması**

ÖZET

Bu çalışmada; Eğitim Fakültesi bünyesindeki farklı anabilim dallarında öğrenim gören öğretmen adaylarının çokkültürlülüğe yönelik algılarının tespiti için kullanılabilir bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirme süreci yürütebilmek için alanyazında önerilen ölçek geliştirme aşamaları özenle takip edilmiştir. Ölçek geliştirme çalışmalarında, geliştirilmesi amaçlanan ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin artırılması için pilot uygulamaların yapılması önem arz etmektedir. Bu çalışma kapsamında pilot uygulama yapılmış ve pilot uygulamadan elde edilen veriler ölçeğin güncellenmesi için kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 2018-2019 eğitim-öğretim yılının birinci yarısında eğitim fakültesinde öğrenim gören toplam 240 öğretmen adayından oluşturmaktadır. Katılımcılar çalışmaya gönüllülük esası dikkate alınarak amaçlı örnekleme yöntemi ile dâhil edilmiştir. Pilot çalışma sonucunda ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Bu bağlamda açılıcı faktör analizi (AFA) kullanarak maddeler üzerinde yorumlamalar yapılmış; elde edilen sonuçlar doğrultusunda doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Çalışma sonucunda toplam 4 boyut ve 24 maddeden oluşan Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülüğe Yönelik Algıları Ölçeği geliştirilmiştir. Ölçeğe ait Kaiser-Meyer-Olkin değeri $KMO= 0.901$ ve Barlett Sphericity testi $\chi^2= 2635,178$, $p= .000$ olarak hesaplanmıştır. Bu ölçeğin tamamına ilişkin toplam Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı ise 0.840 'dır. AFA sonrası ölçeğe uygulanan DFA sonucunda $\chi^2= 421.83$, $sd= 243$, $p= 0.0000$, $(\chi^2/sd)= 1.736$, $RMSEA= 0.55$, $RMR= 0.066$, $GFI= 0.87$, $AGFI= 0.84$, $NFI= 0.84$, $NNFI= 0.91$, $CFI= 0.92$ bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen adayları, çokkültürlülük, ölçek geliştirme.

¹ Doç. Dr., DEÜ Buca Eğitim Fakültesi, nevin_akkaya@yahoo.com

² Dr. Öğr. Üyesi, DEÜ Buca Eğitim Fakültesi, omerr35@gmail.com

³ Arş. Gör., AÇÜ Eğitim Fakültesi, iscicenan@gmail.com

⁴ Yüksek Lisans Öğrencisi, busrauner99@gmail.com

1. Giriş

Geçmişten günümüze, farklı kültürlerin bir arada bulunması söz konusuysen özellikle göçler ve küreselleşmenin etkisiyle birlikte kültürler arasında ciddi bir etkileşimin olduğu görülmeye başlanmıştır. Günümüzde pek çok ülke çok dilli, çok dinli ve çokkültürlü etnik yapıdadır (Portes ve Rumbaut, 2006). Dünya üzerinde artan göçler, farklı uluslar arasında yapılan evlilikler ve bazı bölgelerde çok uzun zamandan beri var olan etnik özellikler nedeniyle birçok insan iki veya daha fazla dil öğrenmektedir. Dolayısıyla dünyada pek çok ülke için çokkültürlülük kaçınılmaz bir olgudur. Çokkültürlülük; ırk, etnik yapı, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engelli olma, sosyal sınıf, dinsel yönelim ve diğer kültürel boyutları içeren çok yönlü bir kavramdır (Tiedt ve Tiedt, 2005; APA, 2002; Akt. Demir, 2012, 1455). Yakışır (2009) çokkültürlülüğü, farklı din, dil ve ırka sahip farklı kültürdeki toplulukların bir arada yaşama projesi olarak tanımlar. Parekh (2002) çokkültürlülüğün sadece farklılık ve kimlikle ilgili olmadığını bununla beraber bir grup insanın kendilerini ve dünyayı anlamakta, bireysel ve toplu yaşamlarını düzenlemekte kullandıkları inançlar ve uygulamalarla ilgili bir durum olduğunu ifade eder. Çokkültürlülük; farklı etnik yapıdan veya sosyokültürel alt alanlardan gelen toplulukların, farklılıklarını kabul ederek onların kendi değerlerini korumalarını ve sürdürmelerini desteklemek adına toplulukların üstüne yeni bir ulusal kimlik çatısı oluşturan bir model olmaktadır (Vatandaş, 2002). Çokkültürlülük tanımlarına bakıldığında farklılık kavramı hep vurgulanmıştır. Farklı kültürlerin bir arada uyumlu bir şekilde yaşaması çağdaş medeniyet anlayışında arzulanan bir durumdur. Çağdaş toplum olmanın gereklerinden birisi de toplumda yaşayan bütün bireylerin varlıklarının korunması ve toplumda belirlenen temel haklardan yararlanmayı içeren demokrasinin oluşturulmasıdır. Bu nedenle toplumu oluşturan kültürlerin bir arada bulunup yaşaması demokrasiyi sağlamanın en önemli koşullarından biridir.

Çok kültürlülük özünde cinsiyet, cinsel yönelim, sosyo-ekonomik statü, yaş, eğitim, dil, din, kültürel farklılık, engelli olma ve diğer kültürel değerlerin farkında olmaktır (APA, 2002; Loden, 1996). Çağdaş demokratik ülkeler çoğulcu bir bakış açısı ile çokkültürlülüğü toplumun bir arada yaşamasında önemli bir değer olarak görmekte ve buna ilişkin de politikalar üretmektedir (Akkaya, Susar Kırmızı, İşçi, 2018). Toplumun bir arada tutan ortak değerler üretmek, ortak yaşam bilinci geliştirmek, ortak toplumsal çıkarlarda bir araya getirmek önemli politikalarından bazılarıdır.

Günümüzde çokkültürlülük ile ilgili temelde iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan biri Çokkültürlülüğün milli birliğe ve beraberliğe zarar verdiği yönünde gelişmiş olumsuz görüştür. Diğeri ise çokkültürlülüğün toplumu zenginleştirdiğine yönelik olumlu görüştür. Her iki görüş değerlendirildiğinde elbette doğruluk ve yanlışlık payları vardır. Çokkültürlülüğün zaman zaman sorunlar yaşattığı görülmektedir. Çünkü her kültür baskın kültür olmak konusunda mücadele verir. Bununla beraber çokkültürlülük toplumların çeşitliliği, zenginliği ve renkleridir. Günümüz dünyasında Çokkültürlülüğün olumlu ya da olumsuz yönleri belirtilse de çokkültürlülük insan için kaçınılmaz bir durumdur. O halde bu kavramı olumlu bir bakış açısıyla bakmak bir zorunluluktur. Günümüz koşullarında yapılabilecek çalışmalardan biri olumlu algıyla ortak değerler oluşturarak barış ve hoşgörü içinde yaşanabileceği bilincini geliştirmektir. Bu algı ve bilinci geliştirmenin en etkili yolu eğitimidir ve doğal olarak gelecek nesillerin yetişmesinde etkin rol oynayacak öğretmenlerin nitelikleridir. Öğretmen nitelikleri arasında kişilik olarak hoşgörülü olma, farklı kültürlere, farklı bireylere saygılı olma sayılabilir.

Öğretmenlerin çokkültürlülük, hoşgörü gibi bütün bir toplumu ilgilendiren kavramlarla ilgili algıları ve görüşleri önemlidir. Ayrıca bu konularda onların algılarını belirleyen ölçeklerin hazırlanması, bu konularda araştırmaların yapılması gerekli ve uygun görüldüğünde bu ölçümler sonucunda düzenlemeler yapılması, konularla ilgili eğitimlerin verilmesi ülkenin gelecekte nitelikli insan gücü yetişmesi açısından da önemli ve gereklidir.

Son yıllarda bu toplumsal gerçekten yola çıkarak çokkültürlülük algılarını ölçmeye yönelik çalışmalara yapılmıştır. Yazıcı, Başol ve Toprak'ın (2009) Van Der Zeeve Van Oudenhoven tarafından geliştirilen "Çokkültürlü Kişilik" ölçeğini Türkçe'ye uyarlanması; Başbay ve Kağnıcı, 2011; Ayaz, 2016 geliştirdiği çokkültürlülük algı ölçekleri bu çalışmalardan bazılarıdır. Ancak hızla gelişen dünyada insan algılarının ve görüşlerinin de sürekli değiştiği bilinen bir gerçektir. Bu tür çalışmaların süreklilik arz etmesi gereklidir. Bu nedenle bu araştırmada öğretmen adaylarının çokkültürlülüğe yönelik algılarını belirlemek üzere geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır.

2. Örneklem ve Örneklem Büyüklüğü

Bu çalışmada amaç, Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının çokkültürlülük algıları ne düzeydedir? sorusuna cevap arayacak bir ölçek geliştirmektir. Çalışmanın amacına ilişkin olarak "Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülüğe Yönelik Algıları Ölçeği" geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesi aşamasında çalışmanın amacına ve kapsamına uygun bir şekilde amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir.

Alanyazın incelendiğinde örneklem büyüklüğünün; ilişkilerin güvenilir bir şekilde kestirilebilmesini sağlayacak büyüklükte olması (Büyüköztürk, 2002) gerektiği önerilmektedir. Ölçek geliştirme aşamalarında genel kabul örneklem büyüklüğünün gözlenen değişken sayısının en az beş katı olmasıdır (Büyüköztürk, 2002; Tavşancıl, 2014). Sonuç olarak çalışmanın örneklemini 2018-2019 eğitim-öğretim yılının birinci yarıyılında eğitim fakültesinde öğrenim gören toplam 240 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Katılımcılar çalışmaya gönüllülük esası dikkate alınarak amaçlı örnekleme yöntemi ile dahil edilmiştir.

3. Ölçek Geliştirme Aşaması

Bir ölçeğin geliştirilmesi ve uygulanması aşamalarında alanyazında genel kabul görmüş bazı kriterlere uygunluk beklenir (Karakoç ve Dönmez, 2014). Bu çalışma kapsamında alanyazınında kabul gören ölçek geliştirme kriterleri göz önünde bulundurulmuş ve ölçek bu kriterler doğrultusunda geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesi aşamasında izlenen aşamalar sırasıyla şu şekildedir:

1. Problemin Tanımlanması: Konuyla ilgili literatür taranmış, çokkültürlülük kavramına ilişkin yerli, yabancı kaynaklar ve Türkçe dersi öğretim programındaki kültür ve çokkültürlülük kavramına ilişkin amaçlar incelenmiştir.
2. Maddelerin Tasarlanması ve Uzman Görüşünün Alınması: Araştırmanın ölçülmek istenilen yapısı açıkça belirlendikten sonra araştırmanın ölçek kısmı için madde havuzu geliştirilmiştir. Madde havuzu oluşturmak için sırasıyla;
 - ✓ İlköğretim bünyesindeki Ders (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programlarında (2006, 2015, 2018 yılları) yer alan kültür, çokkültürlülük kavramları incelenmiş; bu kavramların ders öğretim programlarındaki yerleri tespit edilmiş,
 - ✓ Çokkültürlülük kavramına ilişkin alın yazınında yapılmış tanımlar incelenmiş,

- ✓ Alan yazınında çokkültürlülük kavramına ilişkin yapılmış ölçek çalışmaları gözden geçirilmiş,
 - ✓ Madde havuzundaki sorular; üniversitedeki Türkçe eğitimi bölümde görev yapmakta olan alanın uzmanı 3 araştırmacı, 2 ölçme ve değerlendirme uzmanı tarafından gözden geçirilmiştir. Maddeler ile ilgili geri dönüt alınmış ve ölçeklerdeki maddelere pilot uygulamaya uygun şekli verilmiştir.
3. Pilot Uygulamanın Yapılması ve Ölçeklerin Son Şeklinin Verilmesi: Taslak ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirliğinin sorgulanması için pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama yapılmadan önce ölçeklerin kullanılabilirliğini arttırmak amacıyla uzmanlardan sayfa yapısı, sunuş yazısı, yazı biçimi, soruların ve cevap seçeneklerinin sıralanışı hakkında uzman görüş (2 ölçme değerlendirmeci, 2 Türkçe öğretmeni) istenmiştir. Taslak ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin sorgulanması için pilot uygulama yapılmış ve pilot uygulama sonucunda ölçeğe son hali verilmiştir.

Sonuç olarak; araştırmada ölçülmek istenilen yapı açıkça belirlendikten, problem tanımlandıktan, konuyla ilgili literatür taraması yapıldıktan, madde havuzu oluşturulduktan sonra eş zamanlı bir şekilde ölçeğin ölçme birimi belirlenmiş, ölçeğin içeriksel ve dilsel geçerliliği için alanın uzmanları ile görüşülmüş, ölçeğin pilot uygulamaları yapılmış, ölçek ana uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

3.1. Doküman Analizi Verilerinin Analizi

Bu araştırmada çokkültürlülük kavramı ile ilgili yapılmış ölçme ve değerlendirme araçları; bu kavrama ilişkin yapılan tanımlar incelenmiştir. Ayrıca Türkçe Dersi Öğretim programlarında yer alan kültür ve çokkültürlülük kavramına ilişkin amaçlar gözden geçirilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda çokkültürlülük kavramı anlamsal açıdan netleştirilmiştir.

3.2. Ölçek Maddelerinin Kapsam Geçerliliği

Ercan ve Kan (2004) belirtildiği üzere kapsam geçerliliği konusu ile ilgili iki tür inceleme bulunmaktadır. Bunlardan ilki uzman görüşünün sözlü olarak alındığı, ikincisi ise uzman görüşünün belirli istatistiksel yollar kullanılarak alındığı inceleme türüdür. Bu çalışmada ikinci inceleme türü tercih edilmektedir. Bu inceleme türünde en az 5 en fazla ise 40 kişilik bir uzman grubuna ihtiyaç duyulmaktadır (Yurdağül ve Bayrak, 2012).

Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülüğe Yönelik Algıları taslak ölçeğin ölçek maddelerinin kapsam geçerliğinin sağlanması amacıyla uzman görüşleri (üniversitedeki Türkçe eğitimi bölümde görev yapmakta olan alanın uzmanı 3 araştırmacı, 2 ölçme ve değerlendirme uzmanı) alınmıştır.

Uzmanlardan her bir taslak ölçekteki maddeleri incelemeleri ve maddeleri madde hedeflenen yapıyı ölçüyor (3), madde yapı ile ilişkili ancak geliştirilmeli (2), madde hedeflenen yapıyı ölçmez/gereksiz (1) olmak üzere 1 ile 3 arasında derecelendirmeleri istenmiştir. Madde yapı ile ilişkili ancak geliştirilmeli yorumunda buldukları maddeler için ise uzmanlardan öneriler alınmıştır. Ayrıca ilgili taslak ölçeklere konuyla ilgili eklemek istedikleri maddeler varsa eklemeleri istenmiştir.

Uzmanlardan gelen geri dönütlerde üniversitede Türkçe eğitimi bölümde görev yapmakta olan alanın uzmanı 3 araştırmacı ölçek maddelerini; çokkültürlülük, algı kavramlarıyla ilgili literatürdeki

çalışmaları göz önünde bulundurarak ve ölçek maddelerini ölçülmesi amaçlanan konular için uygunluğu doğrultusunda incelediklerini ifade etmiştir. Ölçme değerlendirme uzmanı 2 kişi ise ölçeklerdeki maddelerin konuyu ölçebilme düzeylerine baktıklarını belirtmiştir. Gelen dönütler dikkate alınmış taslak ölçek gözden geçirilmiş ve ölçek pilot uygulamalara hazır hale getirilmiştir. Uygulama sonunda ölçekte bulunan toplam 62 ölçek maddesinden 10 ölçek maddesinin hedeflenen yapıyı ölçmediği, 6 ölçek maddesinin yapı ile ilişki olduğu ama geliştirilmesi gerektiği ve geriye kalan 52 ölçek maddesinin ise hedeflenen yapıyı ölçtüğü ifade edilmiş ve pilot uygulama için 46 maddelik bir ölçek hazır hale getirilmiştir.

3.3. Ölçek Maddelerinin Yapı Geçerliliği ve Güvenirliği Çalışmaları

Bir ölçme aracının yapı geçerliğini belirlemek için alanyazında faktör analizi, gruplar arası ayrışma, çoklu özellik çoklu yöntem matrisi, hipotezin (denencenin) test edilmesi veya deneysel değişkenlerin test puanlarına etkisi gibi birçok teknik önerilmektedir (Tezbaşaran, 1997; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014; Tavşancıl, 2014). Bu çalışmada geliştirilen ölçeklerin yapı geçerliliğini belirlemek adına, sosyal bilimlerde yapılan ölçek geliştirme çalışmalarında en sık tercih edilen tekniklerden (Turan, 2013), birisi olan faktör analizi yolu tercih edilmektedir.

Faktör analizi, birbirleriyle bağlantısı bulunan çok sayıda değişkeni bir araya getirir ve bu şekilde kavramsal, kuramsal olarak daha az sayıda yeni değişkenler (faktör, boyut) oluşturularak yapıyı daha anlamlı hale getirir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014). Araştırmada açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır.

4. Veri Analizi

Ölçek geliştirme aşamalarında geliştirilecek ölçekler için pilot uygulamaların yapılması önem arz etmektedir. Bu araştırmada pilot uygulama yapılmış, pilot çalışma sonucunda ölçeklerin güvenilirlik ve geçerlik analizleri yapılmıştır. Ayrıca açımlayıcı faktör analizi kullanarak maddeler üzerinde yorumlamalar yapılmış; elde edilen sonuçlar doğrultusunda doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir.

Geliştirilmesi planlanan ölçeklere ait açımlayıcı faktör analizi sırasında öncelikle geliştirilen ölçeklerin faktör analizi için uygun olup olmadığının test edilmiş ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi sonuçları incelenmiştir. Büyüköztürk (2010), Kalaycı (2010) ve Tavşancıl'a (2014) göre KMO katsayısının en az 0.60 olması ve Barlett testinin anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Her iki pilot uygulamada elde edilen değerlerin istatistiksel olarak anlamlı, örneklem büyüklüğünün yeterli ve ölçek maddelerinin belirli gruplar altında toplanabileceği görülmüştür. Daha sonra ölçeklerin ortak varyans ve toplam varyans değerleri incelenmiştir. Veri setlerinden daha anlamlı sonuçlar elde etmek için döndürme işlemi yapılmış ve döndürme işlemi sırasında dik döndürme tekniklerinden varimax tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğin seçilmesi nedeni alan yazınında sıklıkla kullanılması, eğik döndürme tekniklerine kıyasla daha kolay yorumlanabilmesi ve daha anlamlı sonuçlar elde edebilmesidir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014).

DFA'da modelin geçerliğini tespit etmek için Ki-Kare (χ^2) Uyum İyiği (Chi-Square Goodness of Fit), GFI/AGFI (Düzenlenmiş Uyum İyiği İndeksi), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI), Standardize

Edilmiş Artık Ortalamaların Karekökü (SRMR) ve RMSEA (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü) şeklinde uyum indekslerine bakılmıştır. GFI, AGFI, NNFI ve CFI indekslerinin 0,90'ın üzerinde olması, RMR değerinin ise 0,08'in altında olması iyi uyuma karşılık gelmektedir (Marsh, Hau, Artelt, Baumert ve Peschar, 2006; Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H.2003; Sümer, 2000). RMSEA'nın 0,08'den küçük olması uyumun iyi olduğu şeklinde yorumlanır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014). p anlamlılık değerinin $p > 0,05$ olması beklenen bir durumdur (Kline, 1994). Lakin bazen bu değer 0,05 düzeyinde $p < 0,05$ anlamlı çıkmaktadır (Yılmaz, 2018). Bu sorun likert türünde hazırlanan ölçek maddelerinin sürekli veri olarak varsayımlarından kaynaklanmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014). Yılmaz (2018) doktora tezinde DFA analizi için uyum iyiliği indeksleri kabul aralıklarını tablo haline getirmiştir. Yılmaz'a (2018) ait bu tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1. DFA analizi için uyum iyiliği indeksleri kabul aralıkları

Uyum Ölçüsü	Mükemmel/Çok İyi Uyum	İyi/Kabul Edilebilir Uyum
χ^2	$0 \leq \chi^2 \leq 2sd$	$2sd \leq \chi^2 \leq 3sd$
<i>p</i> değeri	$0,05 \leq p \leq 1,00$	$0,01 \leq p \leq 0,05$
χ^2 / sd	$0 \leq \chi^2 / sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2 / sd \leq 3$
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$
Yakın uyum testi için RMSEA	$0,01 \leq RMSEA \leq 1,00$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,10$
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0,05$	$0,05 \leq SRMR \leq 0,10$
NNFI	$0,97 \leq NNFI \leq 1,00$	$0,95 \leq NNFI \leq 0,97$
CFI	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI \leq 0,97$
GFI	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI \leq 0,95$
AGFI	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,80 \leq AGFI \leq 0,90$

Yapılan işlemler sonrasında geliştirilen ölçeklere yönelik madde seçilmesinde dikkat edilecek unsurlar belirlenmiştir. Ölçeklere ait madde seçiminde ve maddelerin elenmesinde de dikkat edilen unsurlar sırasıyla şunlardır:

1. Ölçeğe ait maddelerin elenmesinde korelasyon matrislerine, ortak varyanslara, madde faktör yüklerine ve maddelerin binişik değerli olup olmama durumlarına bakılmıştır.
2. Korelasyon matrisleri incelenirken .90 ve üzeri oranda değere sahip olan maddeler çıkarılmıştır.
3. Madde faktör yüklerinin incelenmesi sırasında Kim-Yin'in (2004; aktaran Şencan, 2005) faktör yük değeri ile örneklem büyüklüğü ilişkisi dikkate alınmış ve pilot uygulamada da örneklem büyüklüğü 200'ün üzerinde olduğu için sınır faktör yük değeri 0,40 olarak kabul edilmiştir. 0,40 altında madde faktör yük değerine sahip maddeler çıkarılmıştır.
4. Birden fazla gruba etki eden maddeler arasındaki .10 düzeyindeki farka bakılmış ve .10 düzeyinden daha düşük farka sahip olan maddeler çıkarılmıştır.

5. 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde toplam 240 öğretmen adayına pilot uygulama yapılmıştır. Ölçeğe ait açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

4.1. Pilot Uygulamaya Ait Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Ölçeğin pilot uygulamalarına ait analiz kısmında açıklanan tüm unsurlar sırasıyla takip edilmiştir. Ölçeklere AFA yapılmıştır. Buna Bağlı olarak ölçeklerin veri yapısının faktör analizi için uygun olup olmadığının test edilmesi amacıyla, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi sonuçları incelenmiş, ölçeklere ait maddelerin elenmesi gerçekleştirilmiştir. Kaiser (1974) KMO ilgili .50'den düşük değerlerin kabul edilemeyeceğini, .50-.60 değerinin kötü, .60-.70 değerinin zayıf, .70-.80 değerinin iyi, .90'dan büyük değer in ise mükemmel olduğunu ifade etmiştir (akt. Şencan, 2005). Barlett sphericity testi sonucunda anlamlılık değerinin .05'ten küçük olması beklenir ve anlamlılık değeri .05'ten büyük ise söz konusu veri yapısı için faktör analizi yapılamaz (Şencan, 2005; s. 384).

Ölçek geliştirilmesi aşamasında birden fazla gruba etki eden maddeler arasındaki .10 düzeyindeki farka bakılmış ve .10 düzeyinden daha düşük farka sahip olan maddeler çıkarılmıştır. Ayrıca "Compenent matrix" tablosundaki madde yük değerleri incelenmiştir. Compenent matrix maddelerin faktörlere dağılımı hakkında bilgi veren bir tablodur. Madde faktör yükleri ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır (Şencan 2005, s. 390). Araştırmacı bir maddenin içerik olarak çıkarılan faktörle yakın bir ilişki içinde olduğunu düşünüyorsa madde faktör yükü .30 gibi bir değere kadar düşebileceğini belirtir. Bu nedenle ölçek geliştirilmesi aşamasında madde faktör yüklerinin .30'dan yüksek olması dikkate alınmış ve .30'un altındaki faktör yük değerine sahip maddeler çıkarılmıştır.

Pilot uygulama için eğitim fakültesinde eğitim gören 240 öğretmen adayına ulaşılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde tesadüfî örnekleme yöntemi kullanılmıştır. İşlemler sonucunda 46 maddeden oluşan ölçeğin binişik maddeleri ve faktör yük değerleri .50'nin altında olduğu tespit edilen maddeler sırasıyla çıkarıldıktan sonra aynı işlemler gerçekleştirilmiştir.

Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)=.901, Barlett Sphericity testi $\chi^2=2635,178$, $sd=276$, $p= .000$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamına ilişkin toplam Cronbach Alfa güvenilirlik değeri .840'dır. Faktör yükleri .417 ile .741 arasındadır. Dört faktörlü bir ölçek elde edilmiştir. Birinci faktörde 1, 2, 3, 4, 7, 37. maddeler; ikinci faktörde 14, 18, 20, 25, 26, 35, 42, 44. maddeler; üçüncü faktörde ise 5, 9, 11, 17, 27, 30. maddeler; dördüncü faktörde 10, 31, 33, 39. maddeler tespit edilmiş ve ölçeğe ana uygulama için son şekli verilmiştir.

Ölçeğe ilişkin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett küresellik testi bulguları tablo 1; total ve varyans oranları bulguları tablo 2'de; güvenilirlik değeri bulguları tablo 3'de; madde faktör yükleri bulguları tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Çokkültürlüğe Yönelik Algıları Ölçeğine İlişkin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Küresellik Testi Bulguları

Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Uyum Ölçüsü		0,901
Bartlett Küresellik Testi	χ^2	2635,178
	df	276
	p	0,000

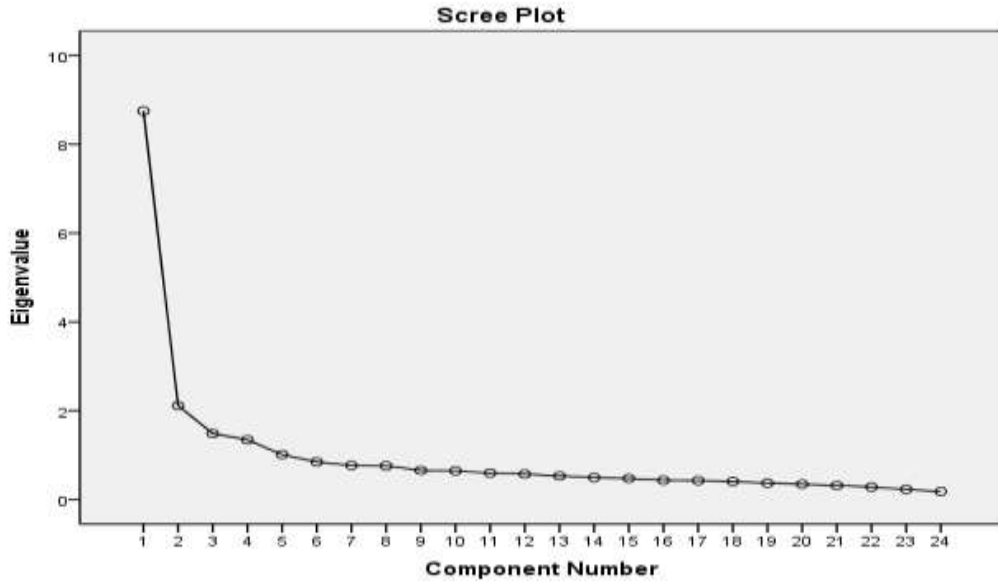
Ölçeğin KMO değerinin .901 olduğu görülmektedir. Kaiser (1974) KMO ilgili .50'den düşük değerlerin kabul edilemeyeceğini, .50-.60 değerinin kötü, .60-.70 değerinin zayıf, .70-.80 değerinin iyi, .90'dan büyük değer ise mükemmel olduğunu ifade etmiştir. KMO değerinin 0.70'den büyük olması örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu söylemektedir. Bu kapsamda KMO değerinin .70'den büyük olması örneklem büyüklüğünün yeterli; .90'dan büyük olması ise değer mükemmel olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Çokkültürlüğe Yönelik Algıları Ölçeğine İlişkin Güvenirlik Değeri Bulguları

Cronbach's Alpha	p	Madde Sayısı
.840	.000	24

Ölçeğin tamamına ilişkin toplam Cronbach Alfa güvenirlik değeri .840'dır. Cronbach's Alpha değerinin eğitim bilimlerinde ve sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda .80 ve üzeri bulunması güvenirlik ve iç tutarlılık için yeterli bir değer aralığı olarak kabul edilebilir (Erkuş, 2012).

Ölçeğin faktör sayısına karar verebilmek için yamaç-eğim (scree plot) grafiğine bakılmıştır.

Şekil 1. Öğretmen Adaylarının Çokkültürlüğe Yönelik Algıları Ölçeği Yamaç Eğim (Scree Plot) Grafiği

Yapılan AFA'da (açımlayıcı faktör analizinde) ölçek 4 boyutlu olarak tespit edilmiştir. Ölçek çokkültürlülükle ilgili algının %57'ünü açıklar niteliktedir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Çokkültürlüğe Yönelik Algıları Ölçeğine İlişkin Total ve Varyans Oranları Bulguları

Faktör	Total	Varyans (%)	Kümülatif (%)
1	3.939	16.411	16.411
2	3.764	15.685	32.096
3	3.618	15.074	47.170
4	2.372	9.882	57.052

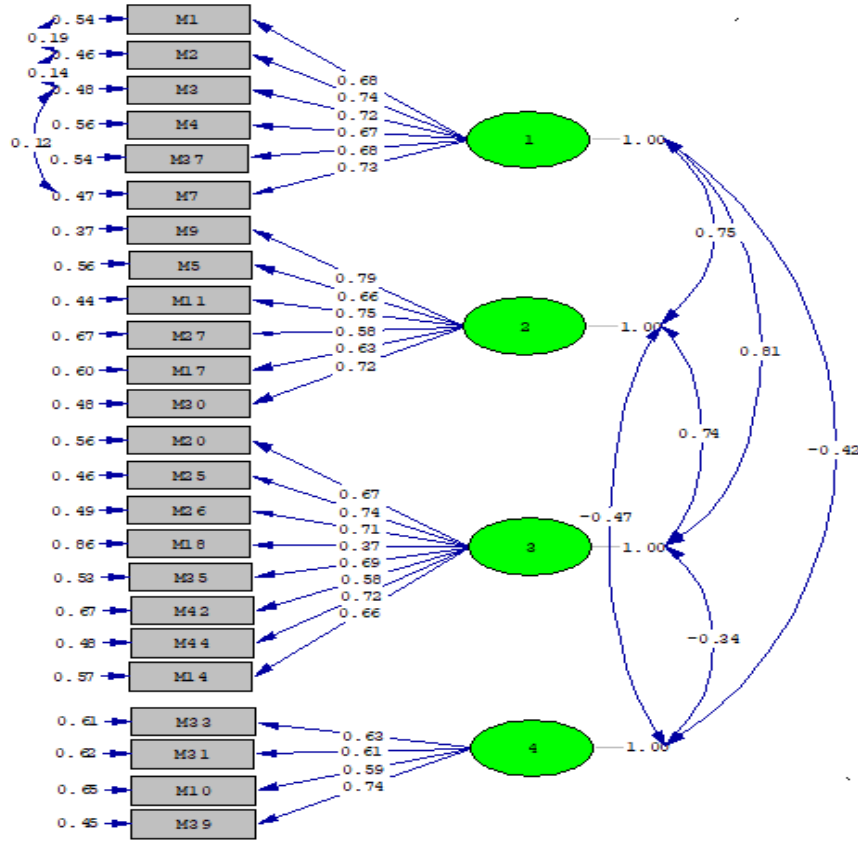
Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Çokkültürlüğe Yönelik Algıları Ölçeğine İlişkin Rotated Component Matrix Bulguları

Aday Ölçek Ölçek Madde Madde No	1. Boyut	2. Boyut	3. Boyut	4. Boyut
M2	.806			
M3	.784			
M7	.737			
M1	.699			
M4	.567			
M37	.530			
M18		.653		
M35		.643		
M14		.640		
M25		.635		
M20		.633		
M26		.562		
M42		.561		
M44		.510		
M11			.782	
M9			.703	
M5			.701	
M30			.676	
M17			.652	
M27			.463	
M31				.810
M39				.763
M33				.681
M10				.607

4.2. Pilot Uygulamaya Ait Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

AFA sonrası ölçeğe uygulanan DFA sonucunda $\chi^2=421.83$, $sd=243$, $p=0.0000$, $(\chi^2/sd)=1.736$, $RMSEA=0.55$, $RMR=0.066$, $GFI=0.87$, $AGFI=0.84$, $NFI=0.84$, $NNFI=0.91$, $CFI=0.92$ bulunmuştur. DFA veri analizi sonucunda elde edilen model diyagramı şekil 2’de yer almaktadır.

Yapısal eşitlik modeli Şekil 2; modelden elde edilen uyum indeks değerleri ise Tablo 6'da sunulmuştur.

Şekil 2. İÖTDÖ Ölçeğine yönelik yapısal eşitlik modeli
(Chi-Square=421.83,df=243 ,p-value=0.0000 RMSEA=0.055)

Tablo 6. İÖTDÖ Ölçeğine yönelik DFA uyum iyiliği indeksi değerleri

Uyum indeksleri	Bulunan değerler	Uygunluk
χ^2/Sd	1.736	Mükemmel uyum/Çok iyi uyum
RMSEA	0.055	İyi/Kabul edilebilir Uyum
NNFI	0.91	İyi/Kabul edilebilir Uyum
SRMR	0.066	İyi/Kabul edilebilir Uyum
AGFI	0.84	İyi/Kabul edilebilir uyum
GFI	0.92	İyi/Kabul edilebilir uyum

5.Sonuç

Bu çalışmada toplam 4 boyut ve 24 maddeden oluşan Öğretmen Adaylarının Çokkültürlüğe Yönelik Algıları Ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek geliştirme aşamasında ilk önce doküman analizi yapılmış, madde havuzu oluşturulmuş, oluşturulan maddeler kapsam geçerliliği için uzman görüşüne sunulmuş ve maddeler tekrardan gözden geçirilerek pilot uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Pilot uygulama sonrası ölçeğe açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmış, bu analiz sonuçlarının gerektirdiği güncellemeler yapılarak ölçeğe son şekli verilmiştir. Ölçeğe ait analiz sonuçlarına aşağıda yer verilmektedir:

Açımlayıcı faktör analizi sonrası Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)= .901, Bartlett Küresellik testi $\chi^2=2635,178$, $p= .000$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamına ilişkin toplam Cronbach Alfa güvenilirlik değeri .840'dır. Eğitim bilimlerinde ve sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda KMO değerinin 0,891 olması örneklemin AFA için yeterli olduğunu gösterir. Ayrıca Cronbach Alfa güvenilirliğinin 0,905 bulunması ölçeğin güvenilirlik (iç tutarlılık) düzeyinin yeterli olduğunu göstermektedir. AFA sonrası ölçeğe uygulanan DFA sonucunda ise $\chi^2=421.83$, $sd=243$, $p=0.0000$, $(\chi^2/sd)=1.736$, $RMSEA=0.55$, $RMR=0.066$, $GFI=0.87$, $AGFI=0.84$, $NNFI=0.91$, $CFI=0.92$ bulunmuştur

Ölçekte dört faktör elde edilmiş olup birinci faktör "etkileşim"; ikinci faktör "çokkültürlü eğitim"; üçüncü faktör "farklı kültürlerle saygı"; dördüncü faktör ise "çokkültürlülüğün riski" şeklinde adlandırılmıştır. Ölçeğin pilot uygulamalarda elde edilen verilerin analiz sonuçlarında anlamlı faktör yapısı göstermesi ölçeğin yeterli düzeyde yapı geçerliliğine sahip olduğunu göstermiştir.

Kaynakça

Akkaya, N., Susar Kırmızı, F., İşci, C. (2018). Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülüğe İlişkin Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. s 308-335. ISSN: 1308-9196

APA (2002). Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for psychologists.

<https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F0003-066X.58.5.377>. 30.01.2019

Büyüköztürk Ş. (2002, Güz). Faktör analizi: temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*. 32, 470-483.

Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum* (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Ercan, İ., Kan, İ. (2004). Ölçeklerde Güvenirlik ve Geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi*

Demir, S. (2012). Çokkültürlü Eğitimin Erciyes Üniversitesi Öğretim Elemanları İçin Önem Derecesi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*,7(4): s.1454-1475.

Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçek ve ölçek geliştirme-I: Temel kavramlar ve işlemler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39, 31–36. (6043 citations as of 4/1/2016).
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karakoç, Y. F. ve Sönmez, L. (2014). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası*. 40, 39-49. DOI: [10.25282/te.d.228738](https://doi.org/10.25282/te.d.228738)
- Kim-Yin (2004). *Exploratory Factor Analysis*.
- Loden, M. (1996). *Implementing diversity*. Chicago: Irwin.
- Marsh, H. W., Hau, K.T., Artelt, C., Baumert, J. & Peschar, J. L. (2006). "OECD's Brief Self-Report Measure of Educational Psychology's Most Useful Affective Constructs: CrossCultural, Psychometric Comparisons Across 25 Countries" *International Journal of Testing*, 6 (4), 311–360. DOI:10.1207/s15327574ijt0604_1
- MEB (2006). Türkçe Dersi Öğretim Programı.
- MEB (2015). Türkçe Dersi Öğretim Programı.
- MEB (2018). Türkçe Dersi Öğretim Programı.
- Parekh, B.(2002). *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek: Kültürel Çeşitlilik ve Siyasal Teori*. (Çev: Bilge Tanrıseven).Ankara. Phoenix Yayınevi.
- Portes, A., & Rumbaut, R. G. (2006). *Immigrant America: A portrait*. California: University of California Press.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-fit Measures. *Method of Psychological Research*. 8 (2), 23–74.
- Sümer, N. (2000). "Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar Ve Örnek Uygulamalar." *Türk Psikoloji Yazıları*, 3 (6), 49-74
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Tavşancıl E (2014). *Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi*. Ankara: Nobel yayınevi.
- Tiedt, P. L., Tiedt, I. M. (2005). *Multicultural Teaching: A Handbook of Activities, Information and Resources*. (2nd ed.). Boston, MA: Pearson Education, Inc.
- Turan, İ. (2013). *Çokkültürlülük ve İnsani Güvenlik Sorunlarının Öteki Algısı Ekseninde İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vatandaş, C. (2002). *Çok kültürlülük*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Yılmaz, A. (2018). *Fen Bilgisi Öğretmen Yetiştirme Programlarında Kalite Standartlarının Belirlenmesi: Ölçek Geliştirme ve Uygulama Çalışması (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*.Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Yurdagül, H., & Bayrak, F. (2012). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerlik ölçüleri: Kapsam geçerlik indeksi ve Kappa istatistiğinin karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2, 264-271.

Ek 1 Çokkültürlülük Algı Ölçeği

ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK ALGI ÖLÇEĞİ		Hiç Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kısmen Katılmıyorum (3)	Katılıyorum (4)	Tamamen Katılıyorum (5)
1	Farklı kültürlerden gelen öğrencilerle iletişim kurmaktan hoşlanırım.					
2	Farklı kültürlerin etkileşim içinde olmasının bireyleri güçlendirdiğini düşünürüm.					
3	Evrensel eğitim anlayışının gerekli olduğuna inanırım.					
4	Birden çok kültürün bir arada bulunduğu sınıflarda eğitim vermekten hoşlanırım.					
5	Derste öğrencinin kendi kültür özelliklerini içeren örnekler vermesinden rahatsız olmam.					
6	Farklı kültürlerin etkileşim içerisinde olmasından rahatsızlık duymam.					
7	Farklı kültürlerin etkileşim içinde olmasının yararlı olduğuna inanırım.					
8	Farklı kültürlerden gelen öğrencilerle iletişim kurmayı tercih etmem.					
9	Sınıf içinde farklı kültürlerin tanıtılmasından hoşlanırım.					
10	Göçe bağlı farklı kültürlerden oluşan sınıflarda ders işlemekten hoşlanırım.					
11	Değerler eğitimine yer veren konularda okuma yapmaktan hoşlanırım.					
12	Sınıftaki öğrencilerin resmi dil dışında farklı dillerde iletişim kurmalarından rahatsızlık duymam.					
13	Farklı inançlara sahip bireyleri içeren görsel materyalleri sınıfta kullanırım.					
14	Çokkültürlü eğitimin yararlı olduğunu düşünüyorum.					
15	Farklı düşünce sistemindeki öğrencilerimin sınıf içinde fikirlerini paylaşmasına saygı duyarım.					
16	Öğrencilerin sınıf içinde dini inançlarını rahatça açıklamalarına saygı duyarım.					
17	Farklı dinsel eğilimlere sahip öğrencilerin aynı sınıfta bulunması beni rahatsız etmez.					
18	Çokkültürlü eğitimin dil sıkıntısına neden olacağına inanıyorum.					
19	Çokkültürlü eğitim sisteminin riskli olduğunu düşünürüm.					
20	Eğitim fakültelerinde çokkültürlü eğitim konularını içeren dersleri almaktan hoşlanırım.					
21	Değerler eğitimine yer veren konularda okuma yapmaktan hoşlanırım.					
22	Çokkültürlü eğitim sistemini anlamsız buluyorum.					
23	İkidilli öğrencilerin dilsel farklılıklarından rahatsızlık duymam.					
24	Çokkültürlü yapıya vurgu yapan etkinliklere sınıfta yer veririm.					